Иван Вазов „Една българка”

1. **Година на създаване** – разказът е написан между юли и октомври 1899 г. Обнародван е през ноември в сп. „ Българска сбирка” със заглавието „Челопешката гора”. От споделеното на Иван Вазов с професор Шишманов научаваме какъв е поводът за създаването на „Една българка”: „ Това е написано след пътуване до Волът, дето ходих да видя мястото на Ботевата гибел. На едно ханче ми разказаха за подвизите на тая българка.”
2. **Жанр – исторически разказ**
3. **Заглавието** – три години по-късно, след първото публикуване, разказът е отпечатан в сборника „Пъстър свят” (1902) с променено заглавие – „Една българка”, за да се наблегне на образа на героинята, а не на мястото на събитието. Тълкуването на числителното име една поставя различни акценти: и на обобщението една от многото, и на индивидуалното една неповторима българка.
4. **Подзаглавието** – „Исторически епизод” напомня, че достоверността на образите и на събитията в разказа е съществен негов белег.
5. **Епиграф (мото) – „Аферим, бабо, машаллах …”** – цитатът е заимстван от популярна хайдушка народна песен. Показателно е. че не българите, а поробителите показват почит към майката на юнака, родила и отхранила свободолюбивия българин.
6. **Композиция и структура** – разказът е изграден в шест части, в които протича животоспасителната мисия на баба Илийца. Отделните части притежават своя композиция :завръзка, кулминация и развръзка, но в същото време имат специфична композиционна роля за целия разказ.

I епизод – изпълнява функцията на експозиция.

II епизод – съдържа завръзката, изградена чрез ретроспекция (връщане назад) – представя първата среща на челопеченката с Ботевия четник в церовата гора. Тази среща е изведена, след като баба Илийца е преминала Искъра и се намира на десния бряг на реката, а не в реално време, докато жената е на левия бряг преди срещата с турците.

III епизод – пресъздава силно изразения конфликт на тема „Дългът срещу егоизма”, съпоставяйки две различни позиции – на християнката, която вярва в Божията закрила и в доброто, и на безбожника, който вика за помощ. Дявола: на патриотката и на обезличения от страх антипатриот; на егоиста и самоотвержената българка.

IV епизод – кулминацията на разказа, откроявайки самотата на героинята, която трябва да се справи с непреодолима за една жена препятствие: да освободи

лодката от катинара, синджира и кола, за да помогне на изпадналото в беда българско момче.

V епизод – втора кулминация – нравствено и духовно извисяваща българката заради нейната жертвоготовност в името на другия, пренебрегвайки собствената си житейска драма.

VI епизод – развръзката и епилога на разказа.

Епилогът – пренася ни в бъдещето, тълкувайки нравствената поука за доброто, което надмогва дори и смъртта.

7. **Историята –** според смисъла на подзаглавието е подложена на смислова композиционна рамка на историческите събития със смъртта на войводата и с разгрома на неговата чета.
8. **Мотиви**

- Робството, видяно в големия план на историята, и отражението му в живота на обикновения човек.
- Добротворството, родолюбието и героизмът – при всички обстоятелства баба Илийца се проявява като загрижена майка, милосърдна християнка и истинска българка
- Страхът и егоизмът може да се открият в поведението на селянките на баба Илийца, но са най-ярки в III епизод, в който художественото внушение на опозиционна двойка герои – благородната челопеченка и сърдития калугер Евтимий

9. **Конфликти**

- Конфликтът на епохата между поробители и поробени в мащабния план на историята и между тираните и обикновените хора
- Конфликтът между хората, между безразличието и порива да се твори добро, между страха и смелостта, между слабостта да се откажеш, и силата да се изправиш срещу препятствията и да ги победиш.

10. **Ценности**

- Готовност за саможертва; всеотдайност при изпълнението на дълга към изпадналия в беда
- Устойчивост пред ударите на съдбата, родолюбие
- Безкористност, милосърдие и доброта
- Съпричастност, великодушие и човечност.

Герои и художествени образи

Повествователят – „вижда”, „чува” и оценява всичко.

- Има много важно значение, тъй като той изгражда цялостната картина, включвайки в нея факти, мисли, чувства и оценки, които са недостъпни за героите
- Активен посредник между автора и читателя.

Баба Илийца – въплъщение на всеотдайността

- Външността й подсказва, че тя е необикновена и от нея може да се очакват множество постъпки
- Говори просто, но думите, които казва, издават житейска мъдрост и решителност
- Смела и непоколебима, разсъдлива и силна духом, тя намира изход във всяка ситуация
- Убеждението й, че човек трябва да следва неотклонно пътя на доброто, и безкористните й постъпки, продиктувани от майчинските й чувства, вярата й и нейното родолюбие, превръщат героинята в пример за подражание.

Ботевият четник – обобщаващ образ

- Представя съдбата на борците за свобода, избрали да изпълнят с чест своята длъжност към родината, но оказали се сами и в беда след битката с тиранина
- Страдалец – гладен, куцащ, измъчен, на прага на отчаянието
- Героичен защитник на правдата, който саможертвено загива пред олтара на отечеството, изпълнявайки свещения си дълг.

Отец Евтимий – въплъщение на егоизма

- Мисли само за себе си
- Не притежава доброта и сърдечност, за да отвори душата си за чуждата болка
- Сърдит, груб, изпълнен със страх и съмнения, той не служи на Бога, а е загрижен само за себе си и собствената си сигурност
- Родолюбието му е чуждо – борците за свобода за него са точно толкова опасни, колкото и тираните
- Образът му е изграден в контраст с този на баба Илийца

Игуменът на Черепишкия манастир – „добър и родолюбив българин”

- Събирателен образ на патриотично настроеното монашество, антипод е на Евтимий. Подобно на баба Илийца е тръгнал в тревожното и жестоко време да се грижи за манастира и хората.

Хаджи Хасан ага – жестокият господар

- Безмилостен тиранин, който налага волята си със сила, грубост и камшик
- Образът му е изграден в контраст с този на баба Илийца – заптието обижда и унижава, а челопеченката моли и благославя

Пейзажът

- Въвежда в драматизма на събитията или има характер на заключение в съответния епизод
- Чрез пейзажните детайли се повишава емоционалното напрежение
- В I, II, III, IV и V епизод пейзажът разкрива душевното състояние на героинята и е в съответствие с преживяванията й.
- В VI епизод пейзажът е в контраст с трагичната развръзка.